

Марія ГАНЕВИЧ

здобувач вищої освіти 2 курсу

спеціальності 193 «Геодезія та землеустрій»

Науковий керівник: **ПЕТРИЦЕ Ольга Іванівна**

кандидат с.-г. наук, доцент

доцент кафедри садово-паркового господарства, геодезії та землеустрою

Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»

м. Кам'янець-Подільський

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ

Великий тлумачний словник української мови трактує категорію ефективність (лат. effective) як характеристика якого-небудь об'єкта (пристрою, процесу, заходу, виду діяльності), що відображає його суспільну користь, продуктивність та інші позитивні якості [3].

Розглядаючи ефективність з економічної точки зору, зрозуміло, що вона тісно пов'язана з головною метою людської діяльності – задоволенням постійно зростаючих матеріальних та духовних потреб суспільства.

Покращення та раціоналізація використання земельних угідь в аграрних підприємствах досягається за умови здійснення заходів з підвищення родючості ґрунтів, охорони від екологічно-шкідливого впливу та ерозій. Політика держави повинна мати на меті таке використання земель, щоб прийдешні покоління мали її у якомога кращому стані. Сучасні тенденції та безліч інтенсивних технологій у сільському господарстві повинні ретельно вивчатися та перевірятися перед застосуванням, щоб запобігти негативним наслідкам, зумовлених специфічним проявом засобів виробництва [1].

Ці обставини мають безпосередній вплив на здатність продукції задовольняти суспільні потреби відповідно до свого призначення, що в свою чергу дає результат у вигляді рентабельності виробників. Імовірність такого результату робить спричиняє оптимально розподіляти інтелектуальні, природні,

економічні, технічні та інформаційні ресурси. Розподіл ресурсів за характеристиками також провокує до класифікації ефективності наступним чином: технічна, структурна, економічна, екологічна та соціальна. Характеристика зазначених категорій заснована на порівняльному аналізі відповідних витрат на досягнення певного обсягу виходу продукції необхідної якості та доходів від її реалізації [3].

Ефективність використання земельних угідь можна виміряти економічними показниками, але перед цим варто проаналізувати ряд чинників іншого характеру, що безпосередньо впливають на ефективність використання земель. Доцільність використання сільськогосподарських земель тісно пов'язана з показниками родючості ґрунтів та розміром матеріально-фінансових вкладів у виробництво. Щодо родючості – то цей чинник зумовлений географічним розташуванням та кліматично-природнім впливом, а якщо щодо наступного чинника – то він залежить від характеру використання земель, культури землеробства, використання сільськогосподарської техніки та добрив, організації праці тощо [4].

Підвищення ефективності використання земельних угідь є основною задачею у сільському господарстві у вигляді збільшення об'єму виробленої продукції з земельної одиниці в умовах економічної доцільності. Отже, ефективність використання земельних угідь тісно пов'язана з поняттям прибутковості використання даної площі. Оптимальний розмір площі земель для проведення оцінки ефективності в середньому дорівнює 1 га.

На думку В.В. Макарової, до показників ефективності використання земель належать природні характеристики земельних угідь (родючість ґрунту, рельєф, розташування); ступінь розвитку продуктивних сил (культура землеробства, технологія виробництва, стан матеріально-технічної бази); система економічних і правових відносин тощо. На її думку – головною умовою підвищення економічної ефективності виробництва в сільському господарстві та створення конкурентоспроможної продукції в ринкових умовах є раціональне використання земель та землемісткість сільськогосподарської

продукції. В основу визначення цього показника покладено метод питомої участі, який потребує наявності двох складників: сукупності об'єктів і порівнюваних показників – площі сільськогосподарських угідь і вартості виробленої продукції [4].

Екологічна ефективність використання земельних угідь характеризується зменшенням витрат на ліквідацію наслідків надмірного антропогенного навантаження на природне середовище в процесі ведення землеробства; забезпеченням умов для відтворення продуктивного потенціалу сільськогосподарських земель відповідно до вимог еколого-економічного землекористування; виробництвом екологічно безпечної продукції.

Показниками екологічної ефективності вважаються: обсяги та структура капіталовкладень, поточні витрати на відтворення родючості ґрунтів, динаміка якісного та кількісного стану, рівень інтенсивності землекористування, коефіцієнт екологічної активності, динаміка витрат на збереження гумусу та окремих елементів живлення рослин у ґрунтах; динаміка агроекологічного стану продуктивних сільськогосподарських угідь; темпи відтворення природного стану продуктивних земель; динаміка впровадження прогресивних технологій тощо [1].

На думку О.І. Зінченка, під час визначення економічної ефективності використання земельних ресурсів для потреб рослинництва визначають показники, що характеризують використання господарської території: співвідношення сільськогосподарських угідь до загальної площі підприємства (характеризує структуру земельних угідь); рівень розораності (характеризує структуру сільськогосподарських угідь); співвідношення посівної площі окремих видів культур до загальної площі посіву (характеризує структуру посівних площ) [2].

Основний показник економічної ефективності використання землі вимірюється вартістю виробленої продукції на одиницю площі. Цей показник, відображає не лише використання землі, а й увесь виробничий потенціал підприємства, його взаємоузгодженість та взаємозамінність. Економічна

ефективність виробництва є головною характеристикою результативності діяльності підприємств.

На думку деяких вчених економічна ефективність вимірюється співвідношенням виробленої продукції на 100 га сільськогосподарських угідь. Для оцінки ефективності економічного управління землями сільськогосподарського призначення іншими вченими створено методику, засновану на застосуванні результативних показників ефективності й інтенсифікації використання земель сільськогосподарського призначення, які повинні включати в себе: натуральні показники інтенсифікації, що характеризують вихід продукції на одиницю земельної площі; натуральні показники, що характеризують приріст продукції за певний період на одиницю площі; економічні показники, що характеризують відношення вартості валової продукції з 1 га землі до основних фондів організації; економічні показники, що характеризують собівартість продукції; економічні показники, що характеризують вихід валового і чистого доходу на один га земель сільськогосподарського призначення та ін.; економічні показники, що характеризують відношення виробленої валової продукції на 1 га до витрат на 1 га [1].

Для визначення економічної ефективності сільськогосподарського виробництва використовують систему економічних показників, які характеризують вихід валової продукції і чистого доходу на одиницю витрат виробничих ресурсів. Також до уваги береться чинник якості землі, що може досить сильно впливати на зміну показників. Особливе значення під час аналізу сільськогосподарського виробництва мають показники, що розраховують на одиницю земельної площі. Велику роль грає і раціоналізація використання земельних угідь, що впливає на загальні показники кількості продукції та ефективності використання земельних угідь.

Список використаних джерел

1. Терещенко В.К., Ткачук В.А., Милованов Є.В. Теоретичні засади ефективного функціонування сільськогосподарських підприємств ринкового

типу / за ред. В.К. Терещенка / Формування ринкового механізму в аграрній секторі АПК. К. : Нічлава, 2022. С. 7–22.

2. Федоров М.М. Об'єктивна необхідність і основні методичні принципи удосконалення методики економічної оцінки земель. *Економіка АПК*. 2004. № 5. С. 4–5.

3. Макарова В.В. Ефективність використання земельних угідь с.-г. підприємствами. *Економічний простір*: зб. наук. пр. 2011. № 52/1. С. 284–290.

4. Семенда О.В. Оцінка ефективності використання земельних ресурсів у сільськогосподарських підприємствах. *Український національний аграрний університет садівництва*. 2021. С.1–10.

Тетяна ГОРБАТЮК

здобувач вищої освіти 3 курсу
спеціальності 101 «Екологія»

Науковий керівник: **ЯМБОРАК Раїса Семенівна**

кандидат геогр. наук, доцент
доцент кафедри хімії

Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»

м. Кам'янець-Подільський

ХІМІЧНІ АСПЕКТИ ЕКОЛОГІЇ: ЗВ'ЯЗОК І ВПЛИВ НА ЕКОСИСТЕМИ

Взаємодія хімії та екології є ключовою для збереження навколишнього середовища, оскільки хімічні процеси і речовини мають глибокий вплив на екосистеми, біорізноманіття та здоров'я людей. Хімічні дослідження дозволяють визначити джерела забруднення, розробляти методи очищення гідросфери, атмосфери та літосфери, а також впливати на промислові процеси з метою зменшення викидів токсичних речовин. Хімічні речовини можуть мати токсичний вплив на рослини, тварин та мікроорганізми, порушуючи біорізноманіття та природний баланс екосистем. В атмосфері, зокрема, хімічні